

Литва, Латвія, Естонія

Інформаційна довідка

**«Програми підтримки
інновацій та
інтелектуальної
власності в країнах
Балтії»**

Зміст

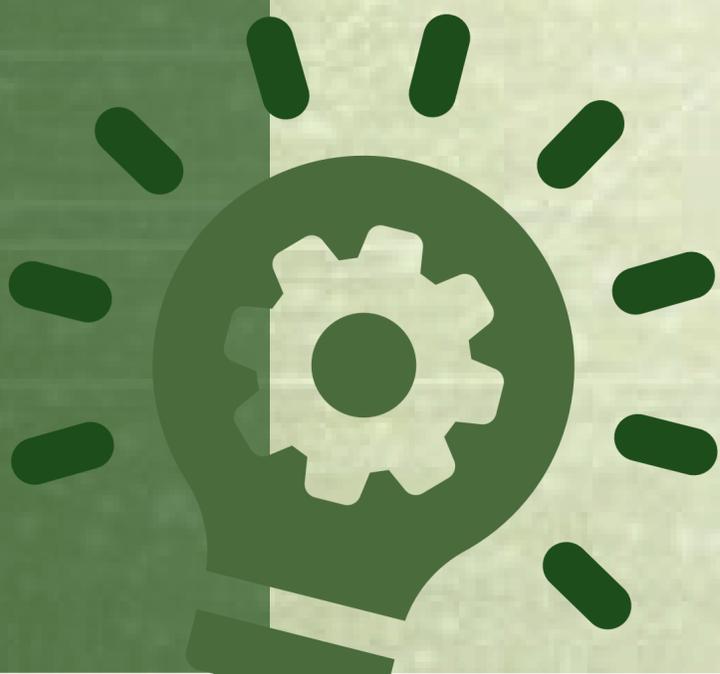
01 Вступ

02 Досвід Естонії

03 Досвід Латвії

04 Досвід Литви

05 Висновки

Вступ

Швидкий технологічний прогрес змушує країни Центрально-Східної Європи шукати нові моделі розвитку. Для країн Балтії описаний виклик ускладнюється обмеженістю внутрішнього ринку та демографічним тиском.

За цих умов Естонська республіка (далі – Естонія) реалізувала модель «цифрової держави-платформи», де акцент зроблено на радикальному спрощенні адміністрування та універсальних податкових стимулах для реінвестування прибутку.

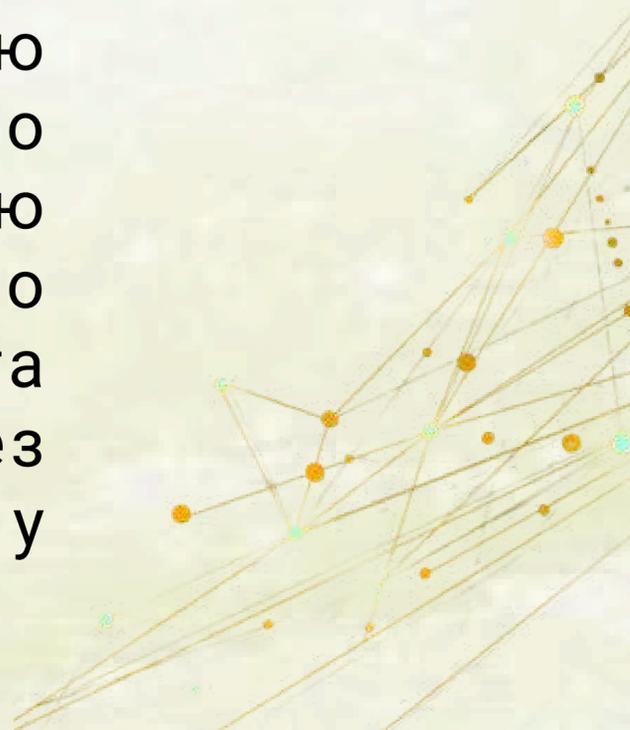
Литовська республіка (далі – Литва) натомість обрала шлях спеціалізації та впровадження фіскальних інструментів для R&D, а Латвійська республіка (далі – Латвія) фокусується на розбудові інфраструктури та використанні фінансового інжинірингу через державні інституції розвитку для заповнення прогалів у фінансуванні.

Досвід Естонії

Естонія – світовий лідер у сфері цифрового врядування та створення сприятливих умов для технологічного підприємництва. Відповідно до довгострокової стратегії «Естонія 2035» [1], державна політика спрямована на трансформацію економіки від трудомісткої до орієнтованої на знання і ключовою метою розвитку визначено підвищення продуктивності праці та доданої вартості експорту через впровадження наукових розробок у реальний сектор економіки.

Ключовим механізмом реалізації інноваційної політики в Естонії є діяльність Естонської агенції з бізнесу та інновацій (Estonian Business and Innovation Agency) [2], утвореного у 2022 році шляхом злиття двох державних інституцій, а саме: Фонду сприяння розвитку підприємництва (Enterprise Estonia – EAS) та фінансової установи KredEx.

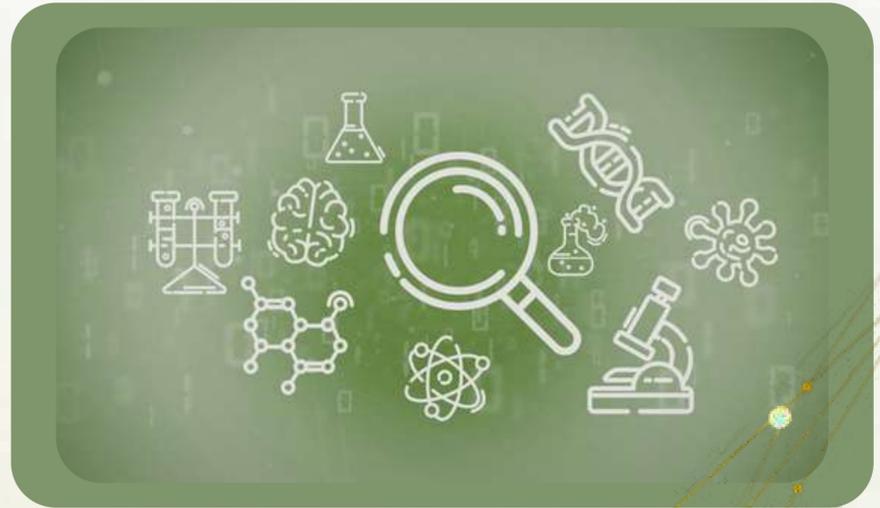
[1] https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/nrp_2022_estonia_en.pdf

[2] <https://eis.ee/en/about-the-organisation/>

Зазначене об'єднання стало відповіддю на запит бізнесу щодо створення «єдиного вікна» для отримання державної допомоги, оскільки раніше підприємці змушені були звертатися до EAS за грантами та консультаціями, а до KredEx за кредитами, гарантіями та венчурним капіталом.

Як наслідок, нова структура дозволила консолідувати всі фінансові та нефінансові інструменти підтримки інноваційного циклу від зародження ідеї до виходу на міжнародні ринки капіталу.

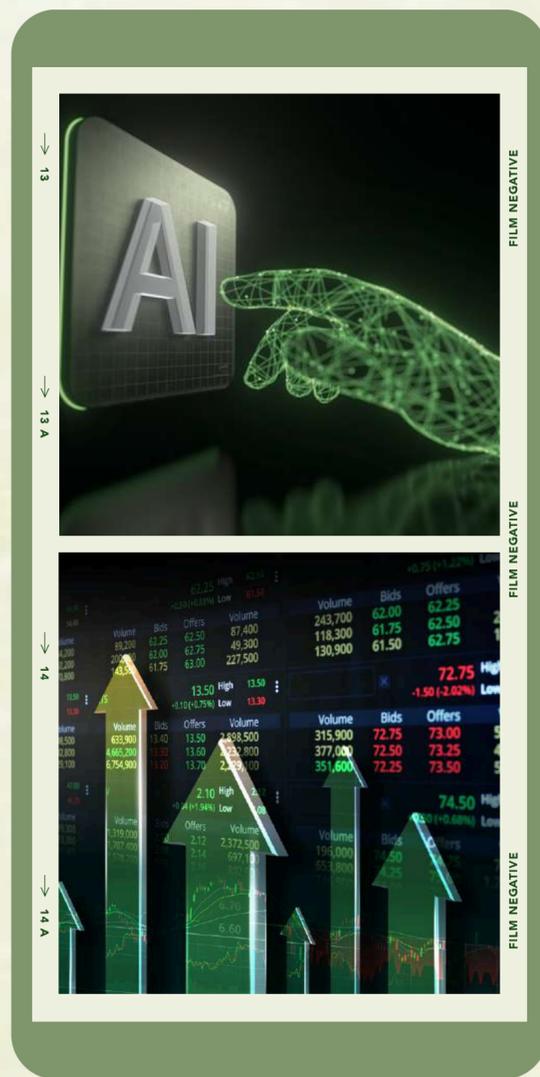
Станом на 2026 рік агентство ставить за мету перехід від ролі розподільника грантів до повноцінного фінансування розвитку, що передбачає зростання обсягів гарантій до 184 млн євро та позик до 57 млн євро щорічно [3]. У той час як об'єднане агентство підпорядковується Міністерству економіки та фокусується на підтримці бізнесу, фінансування фундаментальної науки залишається окремим напрямом діяльності і ним опікується Міністерство освіти і науки через Естонську дослідницьку раду.

[3] <https://news.err.ee/1609888177/eis-to-eliminate-2-3-of-services-to-concentrate-on-funding-development>

Державні гранти в Естонії базуються на конкурсному відборі та спрямовані на розв'язання конкретних проблем ринку. Замість розподілу коштів за територіальними квотами, держава фокусується на економічному потенціалі проєкту, незалежно від місця реєстрації компанії.

У січні 2026 року уряд Естонії запустив національну програму Eesti.ai [4]. Основна мета – подвоїти вартість праці до 2035 року шляхом системного впровадження штучного інтелекту. Очікується, що це дозволить збільшити валовий внутрішній продукт на 20 млрд євро протягом десяти років. Програма фокусується на автоматизації поточних завдань адміністрації, дозволяючи зосередитися на творчих та складних завданнях. У рамках ініціативи «AI Lear» [5] 20 тис. старшокласників та 3 тис. освітян отримали прямий доступ до інструментів ШІ, що інтегрує ці технології безпосередньо в освітній процес.

[4] <https://riigikantselei.ee/en/news/government-launched-eestiai-initiative-together-leading-entrepreneurs>

[5] <https://complexdiscovery.com/the-baltic-vanguard-estonias-bold-bet-on-the-artificial-intelligence-frontier/>

Флагманським інструментом державної підтримки є Програма прикладних досліджень (Applied Research Programme або RUP) [6]. Її створення було зумовлене необхідністю заповнити етап, коли фундаментальні дослідження вже завершені, але комерційний продукт ще не створений, і приватні інвестори вважають ризики занадто високими.

A banner for the Applied Research Programme (RUP) featuring a scientist in a lab coat and glasses working in a laboratory. The text 'Applied research programme' is written in a light blue font on a dark blue background. The EAS logo is visible in the top right corner.

Applied research programme

Важливо наголосити, що програма RUP надає фінансування компаніям, які ініціюють розробку нових продуктів, технологій або послуг. Особливістю програми є те, що це не просто розподіл грошових засобів, а сервіс персонального консультування, оскільки кожному заявнику призначається експерт, який допомагає валідувати ідею, знайти наукового партнера (наприклад, університет або R&D центр) та підготувати якісну заявку.

[6] <https://eis.ee/en/innovate-and-safeguard-your-business/applied-research/>

При цьому фінансування надається на конкурсній основі і залежить від розміру підприємства та типу діяльності:

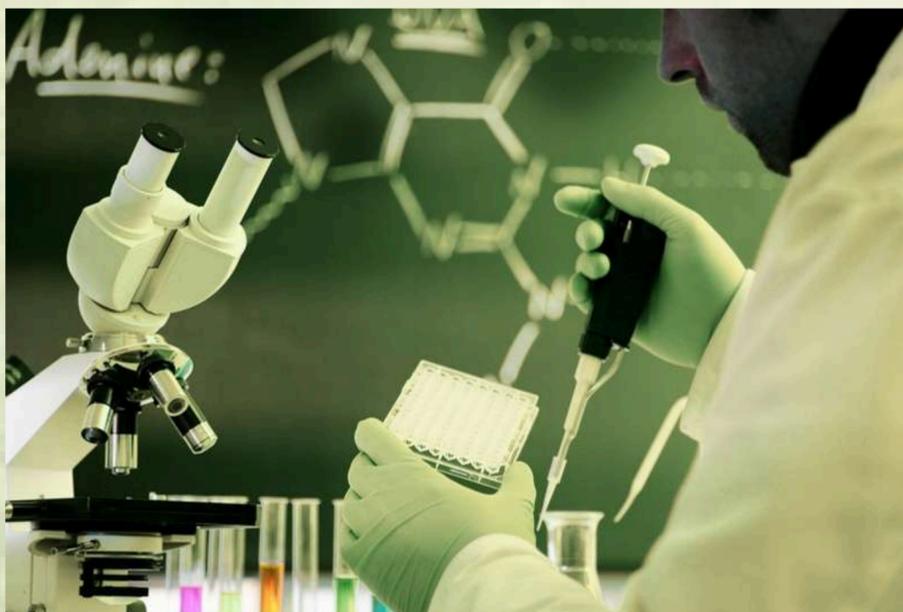

1

для прикладних досліджень інтенсивність допомоги для малих підприємств може становити 70% від бюджету проєкту, для середніх – 60% та для великих – 50%;

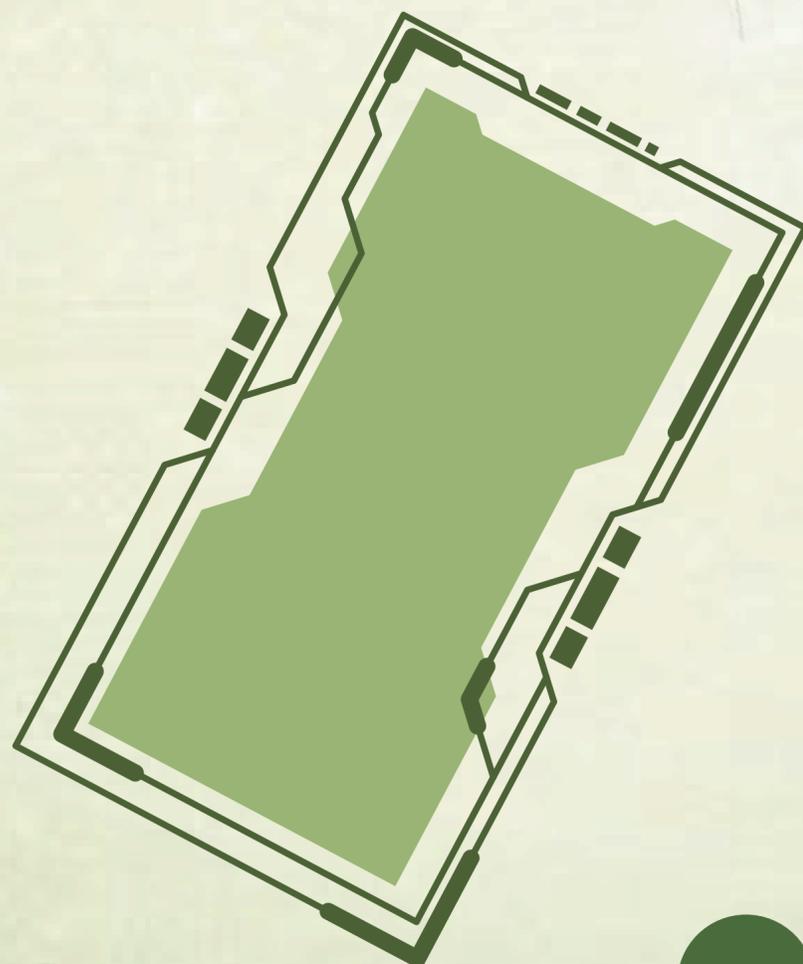
2

для експериментальних розробок інтенсивність допомоги для малих підприємств становить – 45% від бюджету проєкту, для середніх – 35% та для великих – 25%.

У 2025 році уряд запустив чотирирічну програму підтримки deep tech стартапів із державним фінансуванням 12,6 млн євро. Програма передбачає створення мережі DeepTech Start-up Network [7], об'єднавши зусилля університетів та наукових парків (Tehnopol, Tartu Science Park), а також запуск 37 наукоємних компаній.

Додатково планується залучити €38 млн приватного капіталу. При цьому за даними Startup Estonia, у країні працює 1 620 стартапів, з яких 216 – deep tech. У 2025 році deep tech компанії залучили 161 млн євро інвестицій – понад 52% від загального обсягу інвестицій у стартап-сектор.

[7] <https://startupestonia.ee/estonian-government-launches-a-new-engine-of-economic-growth-with-e126-million/>

Окремо необхідно виділити діяльність Startup Estonia [8], що займається розвитком інфраструктури через підтримку інкубаторів, акселераторів, організацію міжнародних конференцій тощо. Для стартапів на ранніх стадіях доступні спеціальні гранти на розробку прототипів через партнерські фонди, які фінансуються за участі держави та приватного бізнесу. При цьому вимоги до учасників екосистеми чітко регламентовані, тому компанія повинна мати статус стартапу, що визначається спеціальним комітетом.

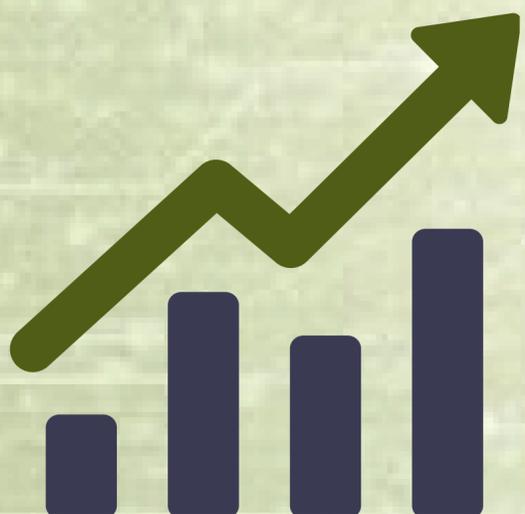

Вказаний статус відкриває доступ не лише до фінансування, але й до спрощених міграційних процедур, наприклад, програма «Startup Visa» [9] є інструментом державної міграційної та економічної політики Естонії, який спрямований на залучення висококваліфікованого людського капіталу з третіх країн шляхом лібералізації візового режиму для засновників та співробітників технологічно орієнтованих підприємств.

[8] <https://startupestonia.ee>

[9] <https://startupestonia.ee/startup-visa/>

Функціонування програми базується на механізмі попередньої експертної валідації бізнес-моделі заявника спеціалізованим комітетом, який оцінює інноваційний потенціал та можливості глобального масштабування проєкту, що дозволяє нівелювати стандартні інвестиційні вимоги до капіталу та інтегрувати суб'єктів господарювання в інноваційну екосистему для підвищення її конкурентоспроможності.

Фонд SmartCap [10] відіграє важливу роль у заповненні прогалін на ринку капіталу, особливо в секторах з високим порогом входу. У 2026 році SmartCap активізує роботу через три основні фонди, а саме:

1

SmartCap Green Fund з бюджетом 100 млн євро, що інвестує у стартапи у сфері енергетики, агротехнологій та циркулярної економіки;

2

SmartCap Defence Fund, який спрямований на розвиток оборонної екосистеми Естонії. Інвестує від 5 до 20 млн євро і фокусується на технологіях подвійного призначення;

3

SmartCap Venture Capital Fund, який розвиває венчурний ринок шляхом інвестування у фонди, що здійснюють інвестиції в естонські компанії.

[10] <https://smartcap.ee>

Програми підтримки інновацій в Естонії

ТАБЛИЦЯ 1

Назва програми підтримки	Терміни реалізації	Бюджет	Сутність інструменту (кредит, грант, гарантія тощо); критерії отримання тощо	Посилання
Startup Visa / Scale-up Visa	Програма діє на постійній основі	Нефінансова підтримка	Адміністративний інструмент. Дозволяє стартапам наймати фахівців з країн поза межами ЄС без виконання вимоги щодо мінімальної зарплати та без квот. Для засновників – спрощена процедура отримання дозволу на проживання.	https://startupestonia.ee/startup-visa/
E-Residency	Програма діє на постійній основі	Нефінансова підтримка	Цифровий статус. Надає доступ до естонського бізнес-середовища іноземцям. Дозволяє керувати компанією дистанційно, користуватися цифровим банкінгом та державними послугами, що спрощує міжнародну експансію інноваційних компаній.	https://www.e-resident.gov.ee/
Відкладене оподаткування прибутку	Програма діє на постійній основі	100% від суми реінвестованого прибутку	Податковий стимул. Корпоративний податок на прибуток сплачується лише в момент розподілу дивідендів. Реінвестований прибуток не оподатковується, що є стимулом для R&D та зростання капіталізації.	https://investinestonia.com/business-in-estonia/taxation/

При цьому Естонія замість складних бюрократичних процедур запровадила універсальну модель відкладеного податку на прибуток. За цих умов оподатковується лише той капітал, що виводиться з компанії (наприклад, дивіденди). Доки прибуток реінвестується в розвиток (наприклад, закупівля обладнання, зарплати чи R&D) ставка податку становить 0%, що звільняє бізнес від необхідності вести окремий облік часу науковців чи детально звітувати за кожен інноваційний проєкт.

За цих умов створюються унікальні переваги для інноваційних компаній:

01 компанія може реінвестувати 100% зароблених коштів, що прищвидшує зростання;

02 немає потреби доводити податковій інспекції, що певні витрати є саме дослідженнями та розробками для отримання пільги. Будь-які бізнес-витрати автоматично є неоподатковуваними;

03 стартапи, які зазвичай не виплачують дивіденди, а реінвестують усе в зростання, фактично працюють у безподатковому режимі до моменту продажу компанії або виходу на прибутковість з виплатою дивідендів.

При цьому естонська економіка значною мірою базується на програмному забезпеченні та цифрових сервісах, що зумовлює специфіку підходів до захисту інтелектуальної власності. У патентуванні програмного забезпечення основний акцент робиться на авторському праві та захисті комерційної таємниці.

Особлива увага приділяється трансферу технологій з університетів. При провідних університетах, зокрема Тартуському університеті, Талліннському технічному університеті, функціонують офіси трансферу технологій, які допомагають науковцям комерціалізувати винаходи. Мережа ADAPTER [11] об'єднує естонські науково-дослідні установи, створюючи єдину точку входу для бізнесу, який шукає наукові рішення, і через цю мережу компанія може подати запит, який автоматично розсилається усім університетам-партнерам для пошуку відповідної технології чи команди дослідників.

[11] <https://adapter.ee/en/>

IP Scan

Необхідно зазначити також, що в Естонії встановлена найвища вартість послуг за IP Scan, коли експерт, акредитований національним відомством, аналізує бізнес-модель компанії з метою правильної ідентифікації нематеріальних активів, наприклад, комерційних таємниць, авторських прав, потенційних патентів. Результатом цього аналізу є звіт з рекомендаціями щодо стратегії захисту. У 2025 році EUIPO компенсував 90% вартості цієї послуги і оскільки вартість встановлюється на національному рівні, то і максимальна сума гранту в Естонії (1260 євро грант – 1400 євро вартість) значно вища, ніж в інших країнах Балтії (1170 євро грант – 1300 євро вартість) [12].

[12] <https://www.euipo.europa.eu/en/sme-corner/sme-fund/how-to-apply/ip-scan-enforcement-ip-scan>

Окремо варто розглянути й інші програми підтримки інтелектуальної власності (таблиця 2).

ТАБЛИЦЯ 2

Програми підтримки інтелектуальної власності у Естонії

Назва	Терміни реалізації	Бюджет	Сутність інструменту; критерії отримання тощо	Посилання
IP Advisory Services	Програма діє на постійній основі	Безкоштовно	Консультація. Естонське патентне відомство надає безкоштовні консультації щодо процедур захисту ІВ. Також діють регулярні тренінги для МСП та стартапів щодо управління портфелем інтелектуальної власності.	https://www.epa.ee
Субсидування витрат на ІВ в грантах	В рамках Enterprise Development Programme	В межах бюджету проекту	Грант. Витрати на захист ІВ (патентування, ліцензування) на зовнішніх ринках можуть вважатися кваліфікованими витратами і покриватися грантом (зазвичай до 45-50%).	https://eis.ee/en/services/enterprise-development-programme/

Отже, проведений аналіз програм підтримки інновацій та інтелектуальної власності в Естонії дозволяє сформулювати такі висновки.

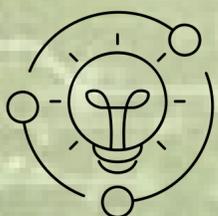
По-перше,

Естонія демонструє відхід від моделі «держава-донор», притаманної багатьом постсоціалістичним країнам, до моделі «держава-акселератор», де замість масових субсидій для підтримки зайнятості, фокус зміщено на високоризикові інвестиції у технологічні компанії, які мають потенціал експоненціального зростання. При цьому інтеграція EAS та KredEx в одну інституцію забезпечила інституційну узгодженість механізмів підтримки.

По-друге,

унікальна модель корпоративного оподаткування (0% на реінвестований прибуток) виявилася більш ефективним стимулом для інновацій, ніж складні системи податкових кредитів на R&D, оскільки вона автоматично заохочує капіталізацію та інвестиції в розвиток без зайвого адміністрування.

По-третє,

успіх Естонії базується на створенні відповідного середовища для розвитку, де програми на зразок Startup Visa та e-Residency заохотили критичну масу людського та фінансового капіталу, необхідних для виникнення «єдинорогів». Також варто підкреслити, що Естонія використовує європейські фонди для фінансування структурних реформ та підтримки наукоємних проектів, які інтегрують країну в глобальні ринки.

Отже, естонська модель підтримки інновацій є прикладом того, як мала країна з обмеженими ресурсами може досягти глобальної конкурентоспроможності завдяки ефективній державній політиці, яка ставить у центр уваги підприємця та його потреби. Досвід Естонії, особливо в частині податкового стимулювання та цифровізації послуг, є вкрай актуальним для адаптації іншими країнами регіону, що прагнуть прискорити свій інноваційний розвиток.

Досвід Латвії

Латвія демонструє послідовний підхід до формування національної інноваційної політики, який базується на взаємодії між державним сектором, академічною спільнотою та приватним бізнесом.

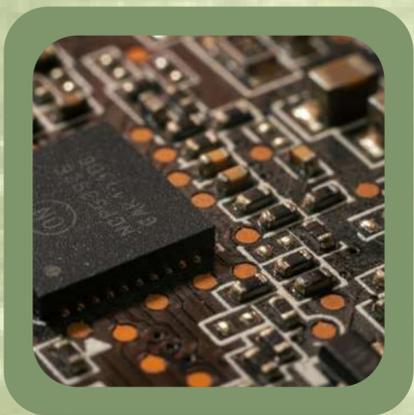

NAR2027

Основою державної інноваційної політики у є Національний план розвитку на 2021-2027 роки (далі – NAR2027) [13], який визначає пріоритети розподілу фінансування з фондів ЄС та державного бюджету. На відміну від попередніх років, коли фокусування здійснювалося на інфраструктурі (дороги, будівлі), NAR2027 віддає перевагу продуктивності, цифровізації та науковому потенціалу.

[13] <https://www.mk.gov.lv/lv/latvijas-nacionalais-attistibas-plans>

Одночасно з NAR2027 діють також Керівні принципи національної промислової політики (далі – NIP2027) [14], що встановлюють конкретні KPI, наприклад, збільшення обсягів експорту до 27 млрд євро у 2027 році та підвищення витрат на R&D до 600 млн євро.

Ключовим елементом NIP2027 є визнання того, що збільшення виробничих потужностей без впровадження інновацій є безперспективним шляхом розвитку, тому політика має бути спрямована на стимулювання структурних зрушень у промисловості, зокрема через перехід до виробництва товарів з вищою доданою вартістю.

The "Green Corridor" initiative

Ключовою новацією 2025 року стало затвердження ініціативи «Зелений коридор» (Green Corridor) [15], яка є відповіддю на потребу в скороченні адміністративного навантаження для інвесторів.

Механізм передбачає, що компанії, які відповідають встановленим критеріям економічної значущості (зокрема, мають обсяг експорту не менше 5 млн євро або здійснюють інвестиції на аналогічну суму та забезпечують зайнятість не менше 50 працівників), отримують право на обслуговування державними та муніципальними органами у пріоритетному порядку.

[15] <https://business.gov.lv/en/support-opportunities/green-corridor-initiative>

Як наслідок, відбувається скорочення термінів розгляду заявок, видачі дозволів на будівництво, технічних умов та інших адміністративних погоджень щонайменше вдвічі порівняно зі стандартними термінами здійснення процедур, тому вказана ініціатива є особливо актуальною для видів економічної діяльності з довгим інвестиційним циклом, таких як виробництво, енергетика та оборонна промисловість, де швидкість запуску проєкту безпосередньо впливає на його ефективність.

Додатковою особливістю латвійської моделі підтримки інновацій є перехід від прямого безповоротного субсидування до створення сприятливого середовища через складні фінансові інструменти та унікальні податкові механізми, що реалізуються через Латвійське агентство інвестицій та розвитку (The Investment and Development Agency of Latvia або LIAA) [16] та фінансову інституцію розвитку ALTUM [17].

[16] <https://www.liaa.gov.lv/en?utm>

[17] <https://www.altum.lv/en/>

IP OFFICE І ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

Відповідно до стратегії ЄС, латвійська інноваційна політика повністю інтегрується в загальноєвропейські програми підтримки, маючи на меті скорочення розриву в інноваційній продуктивності з провідними країнами Північної Європи та створення економіки, що базується на знаннях.

Механізмом реалізації зазначеної політики є залучення коштів структурних фондів ЄС, зокрема Європейського фонду регіонального розвитку та Фонду відновлення та стійкості, що забезпечує гнучкий інструментарій фінансування комерціалізації результатів НДДКР на всіх етапах життєвого циклу.

У Латвії державна підтримка не обмежується лише наданням грошових коштів, а включає створення необхідної інфраструктури (технологічні бізнес-центри, інкубатори) та менторський супровід.

За цих умов ключовим елементом, що відрізняє Латвію від багатьох інших країн регіону, є саме її фіскальна політика, оскільки з 2018 року в країні діє новий режим оподаткування корпоративного прибутку за ставкою 0% у разі його реінвестування в розвиток підприємства, що означає, що компанії, які спрямовують зароблені кошти на придбання нового обладнання, проведення НДДКР, розширення виробництва чи інші цілі розвитку, не сплачують податок на прибуток до моменту розподілу дивідендів.

Для інноваційних підприємств та високотехнологічних компаній, які зазвичай реінвестують весь свій прибуток протягом багатьох років для підтримки швидкого зростання, це фактично означає повне звільнення від сплати податків, що діє як додатковий стимул для капіталізації та технологічного переозброєння без бюрократичного навантаження, пов'язаного з адмініструванням класичних податкових пільг. Нульова ставка податку на реінвестований прибуток також виконує роль IP Box режиму, коли доходи від роялті та ліцензування не оподатковуються, якщо вони спрямовуються на подальший розвиток бізнесу, що стимулює акумуляцію інтелектуального капіталу всередині країни.

Окрім загального податкового режиму Латвія запровадила унікальний спеціалізований закон про підтримку діяльності стартапів (Law on Aid for the Activities of Start-up Companies) [18], який спрямований на вирішення проблем молодих технологічних компаній, пов'язаних з високими витратами на оплату праці висококваліфікованих фахівців на етапі, коли компанія ще не може генерувати стабільного доходу.

[18] <https://stip.oecd.org/stip/interactive-dashboards/policy-initiatives/2023%2Fdata%2FpolicyInitiatives%2F16788>

Відповідно стартапи, які залучили кваліфіковані венчурні інвестиції та розробляють інноваційний продукт, можуть обирати одну з двох запропонованих моделей державної підтримки або їх комбінацію:

1

перша модель передбачає фіксований соціальний платіж, коли незалежно від розміру заробітної плати працівника (яка може бути значно вищою за середню по ринку), компанія сплачує соціальний податок лише з суми, еквівалентної двом мінімальним заробітним платам, а податок на доходи фізичних осіб для працівників становить 0%, що дозволяє знизити податкове навантаження на фонд оплати праці;

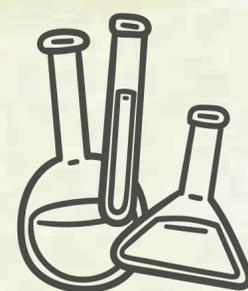
2

друга модель передбачає надання гранту на співфінансування оплати праці висококваліфікованих співробітників у розмірі 45% від витрат, що є прямою субсидією для зниження операційних витрат стартапу.

Доповнює систему підтримки стартапів програма «Startup Visa» [19], яка дозволяє засновникам з країн поза межами ЄС (до 5 осіб в одній команді) отримувати посвідку на проживання для розвитку інноваційного бізнесу в Латвії.

Водночас для стимулювання співпраці між наукою та бізнесом та комерціалізації результатів НДДКР у Латвії діє програма «Інноваційних ваучерів» [20], яка адмініструється Латвійським агентством інвестицій та розвитку, і спрямована на малі та середні підприємства.

Програма дозволяє закуповувати зовнішні послуги НДДКР, тестування, сертифікацію продуктів та послуги промислового дизайну у сертифікованих наукових установах та університетів.

[19] <https://startuplatvia.eu/startup-visa/>

[20] <https://business.gov.lv/en/support-opportunities/aid-innovation-vouchers>

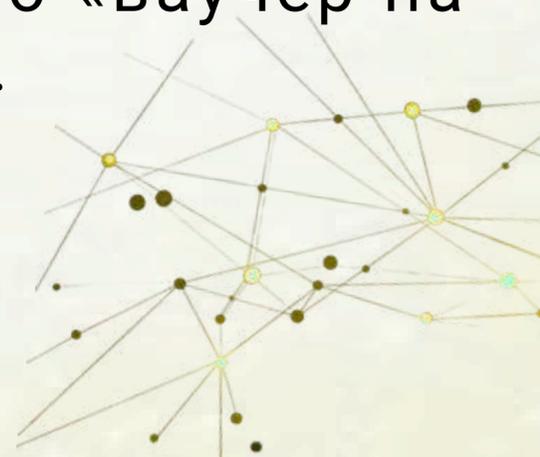
Ваучерна система знижує технологічні та фінансові ризики для підприємців при розробці нових продуктів, оскільки держава бере на себе значну частину витрат на найбільш ризикованих етапах досліджень.

Важливою характеристикою цієї програми є те, що права інтелектуальної власності, створені в результаті реалізації ваучера, залишаються у власності підприємця, що є критичним для подальшої комерціалізації та залучення інвестицій.

Варто наголосити, що ваучерна програма структурована за рівнем складності. Так, «ваучер на дослідження» з бюджетом до 10 тис. євро та 100% інтенсивністю підтримки дозволяє провести первинну валідацію ідеї, техніко-економічне обґрунтування або патентний пошук.

Для більших розробок передбачено «класичний ваучер» сумою до 25 тис. євро, де держава покриває 85% витрат, і він переважно використовується для промислових досліджень, створення прототипів, сертифікації та тестування нових продуктів. Okремо також виділено «ваучер на дизайн» (до 5 тис. євро і 85% покриття).

Важливим аспектом діяльності LIAA також є підтримка залучення висококваліфікованих працівників, тому агентство надає гранти до 25 тис. євро з інтенсивністю 45% для покриття витрат на оплату праці фахівців (зазвичай рівня магістра або доктора наук), які займаються розробкою нових продуктів або технологій всередині компанії.

Фінансовим двигуном інноваційної екосистеми Латвії виступає державна фінансова інституція розвитку ALTUM, яка управляє широким портфелем фінансових інструментів. При цьому ALTUM не конкурує з комерційними банками, а доповнює їх, пропонуючи гарантії, прямі позики та інвестиції у венчурний капітал.

Зокрема, для підтримки інноваційних проєктів реалізується програма акселерації, в рамках якої ALTUM фінансує спеціалізовані фонди венчурного капіталу, які, в свою чергу, здійснюють інвестиції у стартапи на ранніх стадіях в обмін на частку в капіталі.

Такий підхід дозволяє делегувати прийняття інвестиційних рішень професійним учасникам ринку, мінімізуючи корупційні ризики та бюрократичний вплив держави. Програма надає довгострокове фінансування з пониженими вимогами до застави, що є критичним для інноваційних компаній, основні активи яких часто є нематеріальними.

30%

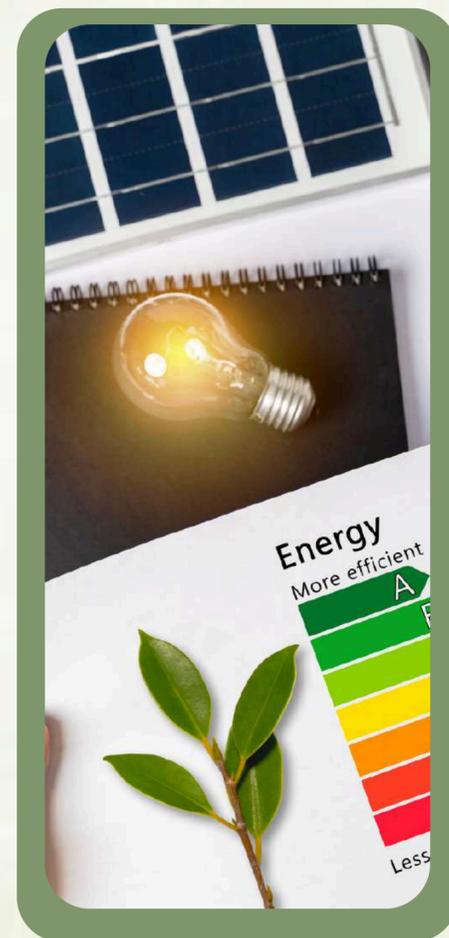
Одним із найбільш інноваційних фінансових інструментів ALTUM є механізм капітальної знижки [21], який дозволяє трансформувати частину кредиту в грант за умови успішного виконання проекту. Програма розрахована на середні та великі підприємства, що планують інвестиції обсягом не менше 10 мільйонів євро. У разі досягнення запланованих показників, таких як обсяг експорту, створення нових робочих місць або впровадження інновацій, держава списує до 30% основної суми кредиту, але не більше 10 млн євро.

Програма «Центрів компетенцій» у Латвії – це державна ініціатива (частково фінансована з EU Recovery Fund / ERDF), яка підтримує співпрацю між підприємствами та науковими установами, сприяє спільним дослідженням і розробці технологій, що підсилює конкурентоспроможність національних компаній і допомагає їм виходити на світові ринки [22].

[21] <https://www.altum.lv/en/services/enterprises/loans-with-capital-discount/>

[22] https://www.researchlatvia.gov.lv/en/competence-centers-announce-research-and-innovation-project-competitions-companies?utm_source

Програма об'єднує наразі дев'ять компетентних центрів, які підтримують підприємства в розробці нових продуктів, технологій і сервісів у пріоритетних сферах смарт-спеціалізації (наприклад енергетика, цифрові технології, біомедицина).

Ці центри виступають як платформи співпраці між компаніями та науковими установами, надаючи доступ до грантового співфінансування для досліджень і розробки (industrial research, experimental development, feasibility studies) і сприяючи участі бізнесу в інноваційних проєктах. Компанії можуть подавати свої проєкти на конкурси, які регулярно оголошуються компетентними центрами у межах фінансування Європейського Союзу, включно з Recovery Fund. Підтримка поширюється на проєкти з рівнів валідації концепції до створення прототипу чи готового продукту (TRL 4-8), що стимулює підприємства розвивати свої технології у співпраці з науковою спільнотою.

Детальний перелік та умови інших програм підтримки інновацій в Латвії наведено в таблиці 3.

Програми підтримки інновацій в Латвії

ТАБЛИЦЯ 3

Назва програми підтримки	Терміни реалізації	Бюджет	Сутність інструменту (кредит, грант, гарантія тощо); критерії отримання тощо	Посилання
Starta aizdevums	Програма діє на постійній основі	до 250 тис. євро на проєкт	Позика. Інвестиційні кредити для початку бізнесу та реалізації бізнес-ідей. Термін кредитування до 10 років. Доступно для підприємств віком до 7 років.	https://www.altum.lv/pakalpojumi/biznesam/starta-aizdevums
Business Incubators	2014 - теперішній час	Гранти до 50% від витрат	Грант / Послуги. Програма інкубації надає співфінансування на оплату послуг (маркетинг, фінансовий консалтинг, прототипування, юридичний супровід) та гранти на придбання обладнання та сировини. Включає безкоштовну менторську підтримку, доступ до офісних приміщень та навчальних програм.	https://www.liaa.gov.lv/en/services/participating-incubation-programme
Support for Digitization	2021-2027	До 100 тис. євро на проєкт	Грант. Підтримка впровадження цифрових технологій, автоматизації виробництва, робототехніки та управлінських ERP-процесів. Інтенсивність допомоги залежить від розміру підприємства.	https://business.gov.lv/en/support-opportunities/support-for-digitalization
Norway Grants - Green Industry Innovation	2021-2028	Загальний фонд. 109 млн євро	Грант. Підтримка впровадження «зелених» технологій, еко-інновацій, ІКТ-рішень та технологій, що покращують якість життя. Сприяє двосторонній співпраці з партнерами з Норвегії. Пріоритет надається проєктам з вимірюваним екологічним ефектом.	https://eeagrants.org/en/fmo/countries/latvia

Окремо варто розглянути програми підтримки інтелектуальної власності.

У Латвії захист та комерціалізація інтелектуальної власності розглядається як критичний елемент доданої вартості і підтримка у цій сфері реалізується через Патентне відомство Латвійської Республіки у співпраці з Латвійським агентством інвестицій та розвитку (далі – LIAA) та міжнародними партнерами.

Держава не лише надає консультаційну підтримку, але й фінансує витрати на патентування та реєстрацію торговельних марок як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Важливим інструментом є інтеграція підтримки інтелектуальної власності у програму «Інноваційних ваучерів», де витрати на патентний пошук, підготовку заявок та сплату офіційних зборів можуть бути покриті за рахунок грантових коштів.

Крім того, податковий режим з 0% ставкою на реінвестований прибуток діє як ефективний аналог режиму «IP Box», оскільки доходи від ліцензування або продажу інтелектуальної власності не оподатковуються, доки вони використовуються для подальшого розвитку бізнесу.

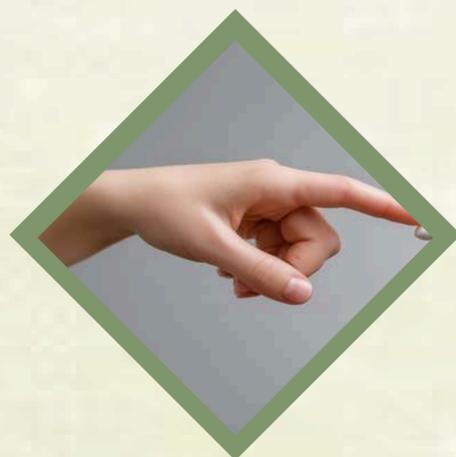
Детальніше програми підтримки ІВ наведено в таблиці 4.

Програми підтримки інтелектуальної власності в Латвії

ТАБЛИЦЯ 4

Назва	Терміни реалізації	Бюджет	Сутність інструменту; критерії отримання тощо	Посилання
Консультаційна підтримка	Програма діє на постійній основі	Нефінансова підтримка	Консалтинг / Інформаційна підтримка. Патентне відомство Латвії надає безкоштовні професійні консультації щодо процедур реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності, проведення пошуку в патентних базах даних та розробки стратегій захисту для підприємців, винахідників та дослідників.	https://www.lrpv.gov.lv/en
Податковий режим для доходів від ІВ	2018 - теперішній час	100% відстрочення податку	Податкові стимули. Загальна система корпоративного податку дозволяє компаніям акумулювати доходи від роялті та продажу ліцензій без сплати податків, за умови їх реінвестування в нові R&D проекти, що забезпечує максимальну ліквідність для інноваційних компаній.	https://www.vid.gov.lv/en/corporate-income-tax

Таким чином, проведений аналіз програм підтримки інновацій та інтелектуальної власності в Латвії дозволяє зробити висновок, що країна сформувала унікальну та цілісну екосистему, яка ефективно поєднує національні інтереси з можливостями загальноєвропейського дослідницького простору. На відміну від копіювання моделей великих економік, країна обрала шлях створення гнучкого, дебюрократизованого середовища, адаптованого до потреб малої відкритої економіки.

Варто зазначити, що державна підтримка комерціалізації результатів НДДКР у Латвії базується на трьох аспектах.

По-перше,

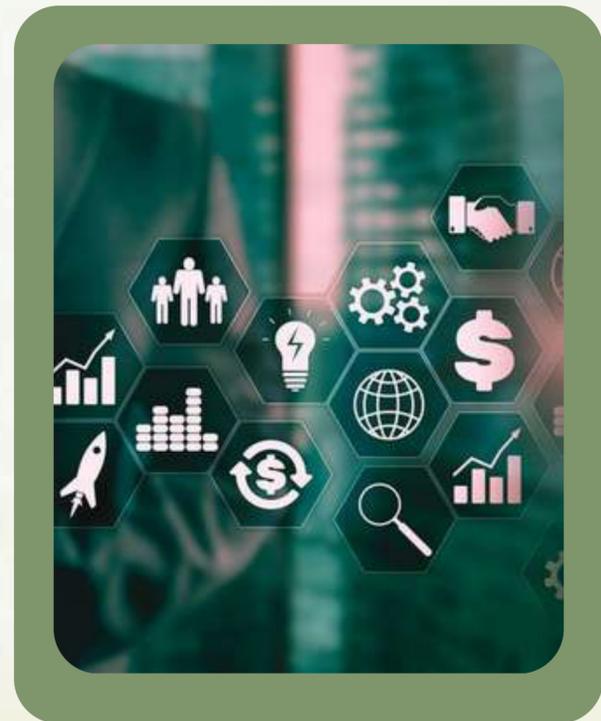

це податкова політика, зокрема нульова ставка корпоративного податку на реінвестований прибуток та спеціальний податковий режим для стартапів.

По-друге,

це розвинута система фінансового інжинірингу через державну інституцію ALTUM, яка заповнює прогалини ринку капіталу на всіх етапах життєвого циклу підприємства, що дозволяє розділяти ризики з приватними інвесторами та залучати смарт-капітал у високотехнологічні галузі.

По-третє,

це інтеграція з науковим сектором через систему інноваційних ваучерів та центрів компетенцій, що стимулює трансфер знань та перетворення наукових розробок у комерційні продукти з високою доданою вартістю.

Досвід Латвії свідчить, що для успішної побудови інноваційної економіки критично важливим є не лише обсяг фінансування, але й якість регуляторного середовища та наявність інфраструктури підтримки. Використання змішаних моделей фінансування, де гранти ЄС поєднуються з національними фінансовими інструментами та приватним капіталом, дозволяє досягти мультиплікативного ефекту.

Досвід Литви

Литовська модель підтримки інновацій характеризується високим рівнем консолідації інституцій та цифровізації процесів взаємодії між державою та бізнесом.

Наприклад, Литва у 2022 році завершила масштабну інституційну реформу, об'єднавши декілька структур («Versli Lietuva», Агенції з питань науки, інновацій та технологій та Литовське інноваційне агентство) в єдине Агентство інновацій (Innovation Agency Lithuania) [23], що дозволило створити єдину точку входу для бізнесу, забезпечуючи супровід компанії від стадії ідеї до виходу на міжнародні ринки.

[23] <https://inovacijuagentura.lt/?lang=en>

Стратегічний план «3i» [24], затверджений як дорожня карта, визначає три критичні аспекти розвитку.

01

«Investicijos» (інвестиції) ставить за мету не просто збільшення обсягу капіталовкладень, а їх якісну переорієнтацію та географічну диверсифікацію. Метою є забезпечення спрямування щонайменше 30% усіх інвестицій у регіони країни для подолання диспропорцій між столичним регіоном та рештою території Литви.

02

«Inovacijos» (інновації) передбачає перехід від адаптації чужих технологій до генерації власних, з особливим фокусом на штучний інтелект та науки про життя.

03

«Intelektas» (інтелект) визначає людський капітал основним активом економіки, фокусуючись на реформі освіти, перекваліфікації кадрів та створенні сприятливих міграційних умов.

Необхідно зазначити, що важливу роль у системі управління державними інвестиціями у Литві відіграє Центральне агентство з управління проектами (Central

Project Management Agency), яке, маючи понад 20-річний досвід керування портфелем проектів вартістю мільярди євро, виступає гарантом прозорості та ефективності використання коштів ЄС.

Зазначене агенство адмініструє інвестиційну програму фондів ЄС [25] на період 2021-2027 років із загальним бюджетом майже 8 млрд євро, забезпечуючи підтримку бенефіціарів, фінансовий контроль та моніторинг результативності проектів. Особливістю діяльності агентства також є активна міжнародна експансія, оскільки воно активно експортує свою експертизу в управлінні проектами.

[25] <https://cpva.lt/en/programme/the-2021-2027-eu-funds-investment-programme>

Зокрема, в Україні функціонує представництво, яке координує програму Ukraine2EU [26] (зосереджена на наданні експертної допомоги у гармонізації законодавства, зміцненні державних інституцій та впровадженні реформ) з бюджетом 16,7 млн євро, спрямовану на зміцнення інституційної спроможності українських органів влади в процесі євроінтеграції та відбудови.

Invest Lithuania

Залучення прямих іноземних інвестицій у високотехнологічні сектори координується агентством Invest Lithuania [27], що займається наданням інвесторам комплексного сервісу, що включає аналітику ринку, підбір локацій та супровід процедур запуску бізнесу.

[26] https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%E2%80%9C-european-union-denmark-lithuania-and-sweden-launch-%E2%82%AC167-million-project-%E2%80%98ukraine2eu%E2%80%99-support_en?s=232

[27] <https://investlithuania.com/our-services/>

Зазначене агентство відіграє провідну роль у формуванні кластерів виробництва з високою доданою вартістю, а його стратегія полягає не в конкуренції за рахунок низьких податків, а в пропозиції готових екосистемних рішень, де інвестор отримує доступ до підготовленої інфраструктури, талантів та партнерів.

При цьому інноваційна політика Литви спрямована також на стимулювання структурних змін в економіці. Ключовим механізмом реалізації цієї політики є поєднання коштів структурних фондів ЄС (зокрема, Європейського фонду регіонального розвитку) з національними бюджетними асигнуваннями та приватним капіталом.

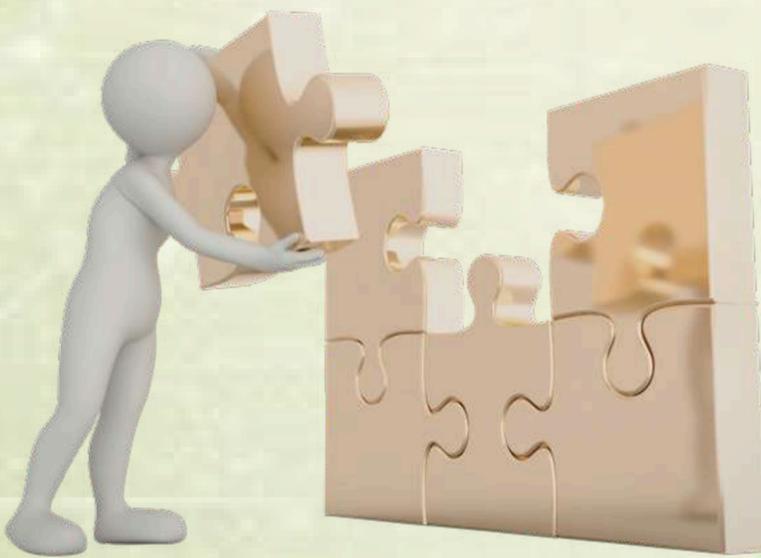

Важливо зауважити, що державна підтримка в Литві чітко структурована за рівнями технологічної готовності та стадіями розвитку бізнесу. Для стартапів та початківців діють програми акселерації, що дозволяють перевірити гіпотези та створити прототипи. Для зрілих компаній пропонуються масштабні гранти на НДДКР, модернізацію виробництва та цифровізацію.

Для подолання розриву між академічною наукою та реальним сектором економіки ефективно використовується інструмент «Inoſekiai» [28], що дозволяє малим та середнім підприємствам отримати цільове фінансування для закупівлі наукових послуг у університетів або науково-дослідних інститутів.

При цьому ваучерна система максимально спрощена з точки зору бюрократії, коли підприємець визначає технологічну проблему, а наукова установа пропонує рішення. Такий підхід не лише вирішує конкретні завдання бізнесу, але й формує культуру співпраці науки і бізнесу яка в постсоціалістичних країнах часто є слабкою ланкою.

ILTE

Крім грантових механізмів, критично важливу роль відіграє національна фінансова установа ILTE (Investicijos Lietuvos ateičiai або «Інвестиції для майбутнього Литви») [29], яка надає гарантії за кредитами, пільгові позики та венчурні інвестиції.

ILTE управляє низкою венчурних фондів, які інвестують у стартапи на ранніх та на стадії зростання, що вирішує проблему дефіциту приватного капіталу, типову для регіону, та дозволяє державі розділити ризики з приватними інвесторами. Керуючи портфелем активів понад 1,4 млрд євро, ILTE функціонує як державний інвестиційний банк, що забезпечує фінансування проєктів, які комерційні банки вважають занадто ризикованими або довгостроковими.

B M I L L I O N

Важливою є програма «Мільярд для бізнесу» від ІЛТЕ, яка запуснена у 2024 році і має безпрецедентний масштаб, оскільки передбачає надання прямих позик на суму до 150 млн євро на одного позичальника (до 250 млн євро на групу компаній) для реалізації стратегічних інвестиційних проєктів.

Програма сфокусована на фінансуванні модернізації виробництва, цифровізації, впровадження «зелених» технологій та розвитку оборонної промисловості.

Окрім інвестиційних позик, ІЛТЕ реалізує цільові програми для трансформації промисловості. Так, програма «Loans CHANGE» спрямована на цифровізацію та підвищення енергоефективності підприємств, надаючи позики до 10 млн євро строком до 10 років.

Особливістю цієї програми є чіткий регіональний фокус, адже вона пріоритезує проекти у Середньо-Західному регіоні Литви, сприяючи децентралізації економічної активності.

Водночас, для стартапів та малого бізнесу діє програма «Loans START», що надає до 3 млн євро на інвестиційні цілі та до 200 тис. євро на поповнення обігових коштів, а також програма мікрокредитування «Entrepreneurship promotion», що дозволяє отримати до 25 тис. євро на пільгових умовах.

Окремим напрямом діяльності ІЛТЕ є розвиток ринку венчурного капіталу. Інструмент «Co-investment fund» дозволяє державі співінвестувати разом з бізнес-ангелами, надаючи до 2 млн євро в одну компанію за умови, що приватні інвестори забезпечують щонайменше 50% раунду фінансування, що не лише збільшує доступність капіталу, але й привносить у стартапи приватного сектору.

При цьому для підтримки оборонних інновацій створено спеціалізований інструмент «MIInvest» з бюджетом 13,5 млн євро, що фонд фокусується на фінансуванні компаній, що розробляють технології подвійного призначення.

Важливо наголосити, що розвиток стартап-екосистеми є одним із пріоритетів уряду Литви, де вона досягла значного. За даними асоціації Unicorns Lithuania [30], вартість екосистеми за останні п'ять років зросла у сім разів, досягнувши 16 млрд євро, а сектор генерує близько 0,5 млрд євро податкових надходжень щорічно.

Для подальшого зростання та досягнення мети потроєння кількості стартапів до 2030 року, визначено критичну необхідність фокусування на технологіях штучного інтелекту. Координацію розвитку екосистеми здійснює підрозділ Startup Lithuania, що функціонує в межах Агентства інновацій.

[30] <https://nordicfintechmagazine.com/ai-startups-could-become-the-new-engine-of-lithuanias-economic-growth/>

Особливим успіхом Литви є створення одного з найбільших у Європі хабів фінансових технологій. Банк Литви запровадив механізм регуляторної пісочниці, що дозволяє FinTech-компаніям тестувати інновації в контрольованому середовищі.

Головною перевагою режиму є лібералізація регуляторного тиску через спрощені умови отримання ліцензій, знижені вимоги до власного капіталу та пріоритет консультативної підтримки над штрафними санкціями, що дозволяє стартапам валідувати свої бізнес-моделі на реальних транзакціях без надмірного адміністративного та фінансового навантаження.

Детальний перелік та умови програм підтримки інновацій у Литві наведено в таблиці 5.

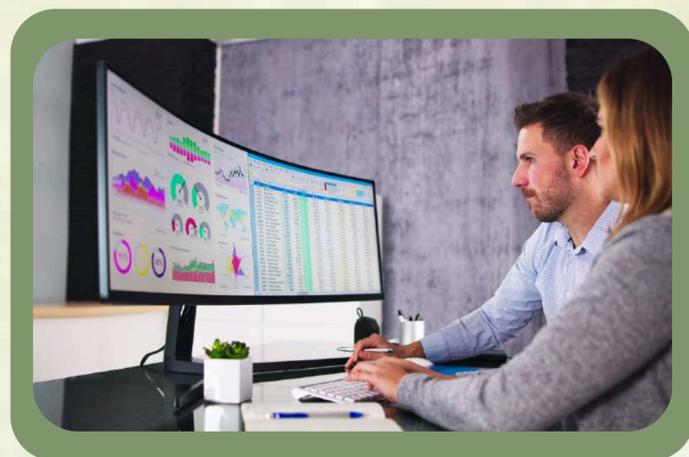
Програми підтримки інновацій в Литві

ТАБЛИЦЯ 5

Назва програми підтримки	Терміни реалізації	Бюджет	Сутність інструменту (кредит, грант, гарантія тощо); критерії отримання тощо	Посилання
Inostartas 2	Програма діє на постійній основі	Залежить від конкурсу (до 50 тис. євро на проект)	Грант. Програма спрямована на створення нових продуктів та залучення кваліфікованих кадрів до науково-дослідної діяльності підприємства. Фінансуються витрати на персонал R&D, закупівлю обладнання та консультації. Інтенсивність підтримки може сягати 80% для мікропідприємств.	https://invertus.eu/en/inostartas-2/
Pramonė 4.0	Програма діє на постійній основі	Вартість аудиту (до 100%) + сума на впровадження (залежить від розміру компанії)	Грант. Комплексна підтримка цифровізації виробничих процесів. Перший етап – фінансування технологічного аудиту. Другий етап – грант на впровадження рішень (робототехніка, IoT, ERP-системи). Спрямована на підвищення продуктивності праці.	https://eimin.lrv.lt/lt/veiklosrityys/pramone/pramone-4-0/
Koinvesticinis fondas	Програма діє на постійній основі	До 2 млн євро на проект	Венчурний капітал. Фонд спільного інвестування, який вкладає кошти разом з приватними бізнес-ангелами або венчурними фондами у стартапи. Держава виступає не втручається в управління, що знижує ризики для приватного капіталу та стимулює інвестиційну активність.	https://www.coinvest.lt/lt
Startuok	Програма діє на постійній основі	Кредитна лінія до 3 млн євро на проект	Пільговий кредит. Позики для молодих компаній на інвестиції та обігові кошти. При цьому відсоткова ставка значно нижча за ринкову, а держава гарантує до 80% суми кредиту.	https://ilte.lt/paslaugos/25/paskolos-startuok-90

При цьому головним стимулом для проведення НДДКР або R&D зниження податку на прибуток [31], оскільки витрати, понесені підприємством на R&D-активності, можуть бути вираховані з доходу у трикратному розмірі, що означає, що фактичні витрати у розмірі 100 тисяч євро зменшують суму оподаткування на 300 тисяч євро, що у свою чергу знижує ефективну ставку податку для інноваційних компаній і фактично є формою непрямого державного субсидування науки.

[31] <https://finmin.lrv.lt/en/competence-areas/taxation/tax-incentives-for-investment-and-innovations/>

Для стимулювання інвестицій у виробничий сектор Литва використовує режим Вільних економічних зон [32], яких у країні налічується сім. Їх резиденти, які здійснили інвестиції в обсязі не менше 1 млн євро (або 100 тис. євро для сервісних компаній за умови створення 20 робочих місць), отримують повне звільнення від сплати податку на прибуток (0% ставка) протягом перших 10 років діяльності.

У наступні 6 років до них застосовується знижена на 50% ставка податку на прибуток, крім того, резиденти звільняються від податку на нерухомість та податку на дивіденди для іноземних інвесторів.

Податкові пільги застосовуються за умови, що не менше 75 % доходу компанії за відповідний податковий період формується від виробництва або надання послуг безпосередньо у межах вільної економічної зони.

[32] <https://finmin.lrv.lt/en/competence-areas/taxation/tax-incentives-for-investment-and-innovations/>

Усвідомлюючи, що інновації неможливо масштабувати без належного правового захисту, Литва розробила комплексну систему підтримки інтелектуальної власності, яка охоплює як фіскальні стимули, так і пряму фінансову допомогу.

Державне патентне бюро Литовської Республіки активно співпрацює з європейськими інституціями для інтеграції литовського бізнесу в глобальну систему захисту прав.

Важливо зазначити, що центральним елементом цієї системи є спеціальний податковий режим Patent box [33], який був запроваджений для того, щоб стимулювати компанії не лише розробляти технології в Литві, але й залишати права власності на них та отримувати прибуток в межах національної юрисдикції.

Режим передбачає застосування зниженої ставки податку на прибуток у розмірі 6% (при стандартній ставці 15%) до доходів, отриманих від використання об'єктів інтелектуальної власності. При цьому під дію пільги підпадають доходи від ліцензування, продажу прав, а також частина доходу від продажу продукції, у виробництві якої використано запатентований винахід.

Критично важливою умовою є принцип зв'язку, коли пільга застосовується лише в тому випадку, якщо об'єкт інтелектуальної власності був створений в результаті власної діяльності компанії (самостійно або через аутсорсинг, але під її контролем).

[33] <https://taxsummaries.pwc.com/lithuania/corporate/tax-credits-and-incentives>

Важливим елементом підтримки ІВ є послуга IP Scan, коли сертифіковані експерти проводять аналіз бізнес-моделі компанії, ідентифікують нематеріальні активи та розробляють стратегію їх захисту.

Вартість цієї послуги компенсується на 90%, що робить цю послугу доступною навіть для мікробізнесу. Необхідно зазначити, що Литва приєдналася також до надання послуги IP Scan Enforcement з 17 березня 2025 року, що стало важливим кроком для інноваційної екосистеми, адже зазначена послуга призначена для компаній, які стикаються з порушенням прав ІВ або самі звинувачуються у порушенні [34]. За цих умов експерт допомагає розробити стратегію захисту, але не представляє компанію у суді.

[34] <https://www.euipo.europa.eu/en/sme-corner/ideas-powered-for-business/ip-scan-enforcement>

Проведений аналіз програм підтримки інновацій та інтелектуальної власності в Литві дозволяє зробити наступні узагальнюючі висновки.

По-перше,

Литва демонструє приклад держави, яка, не маючи значних природних ресурсів чи великого внутрішнього ринку, робить ставку на інтелектуальний капітал та регуляторну гнучкість.

По-друге,

об'єднання інституцій підтримки в єдине Агентство інновацій дозволило усунути дублювання функцій, спростити доступ бізнесу до державних послуг та забезпечити синергію між різними інструментами підтримки. Як наслідок, відбувся перехід від фрагментарних проєктів до системного управління екосистемою.

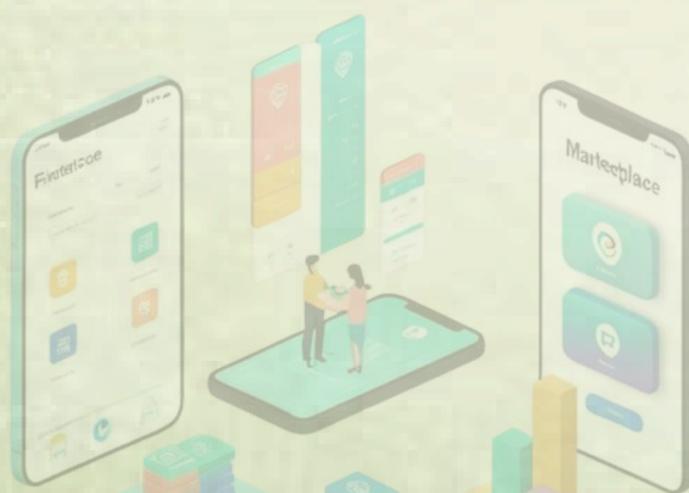
По-третє,

Литовська система оподаткування R&D є однією з найсприятливіших у ЄС і створює потужний економічний стимул для локалізації високотехнологічного бізнесу, що дозволяє конкурувати за інвесторів навіть з країнами, що мають нижчу вартість робочої сили. За цих умов податкова система стимулює не просто отримання прибутку, а реінвестування у знання та технології.

Зрештою, замість спроб розвивати все одразу, Литва зосередила ресурси на конкретних сферах смарт-спеціалізації, наприклад, FinTech. Створення сприятливих умов для FinTech стало унікальною перевагою, яка привабила глобальних гравців і капітал. Водночас, викликами залишаються дефіцит висококваліфікованих кадрів (що є зворотним боком швидкого зростання сектору) та необхідність подальшого підвищення продуктивності праці в традиційних галузях.

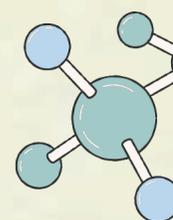
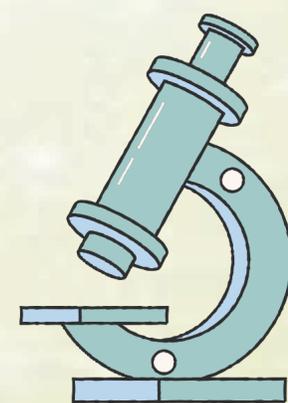
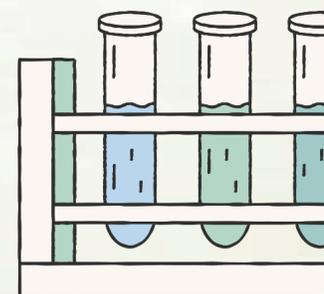
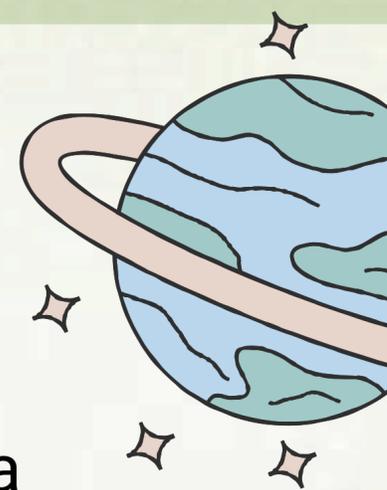
Fintech
Financial Technology

Висновки

1 По-перше, відсутня універсальна «балтійська модель», оскільки країни регіону демонструють диверсифікацію інноваційних стратегій. Наприклад, Естонія розвивається як горизонтальна цифрова платформа з нейтральною податковою політикою, що сприяє розвитку підприємництва загалом. Литва реалізує модель вертикальної спеціалізації з фіскальним стимулюванням конкретних видів діяльності. Латвія фокусується на вирівнюванні регіональних диспропорцій через механізми розумної спеціалізації та державні фінансові інтервенції.

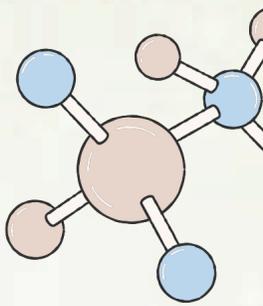
2 По-друге, спільним для всіх трьох країн є реформування системи управління інноваціями протягом 2022-2024 років. Злиття установ свідчить про перехід від фрагментованої проєктної підтримки до створення цілісних екосистем за принципом «єдиного вікна», що підвищує ефективність взаємодії між фінансовими та нефінансовими інструментами.

3

По-третє,

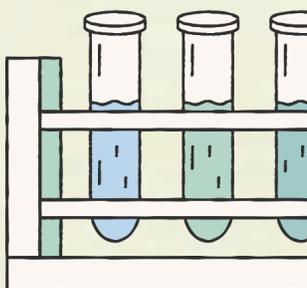
для екосистеми стартапів, яка потребує швидкого реінвестування та мінімальної бюрократії, модель відкладеного податку на прибуток (Естонія, Латвія) є більш ефективною. Для залучення прямих іноземних інвестицій у високотехнологічне виробництво дієвими є інструменти зниження бази оподаткування та пільгові ставки на інтелектуальну власність, як це реалізовано в Литві.

4

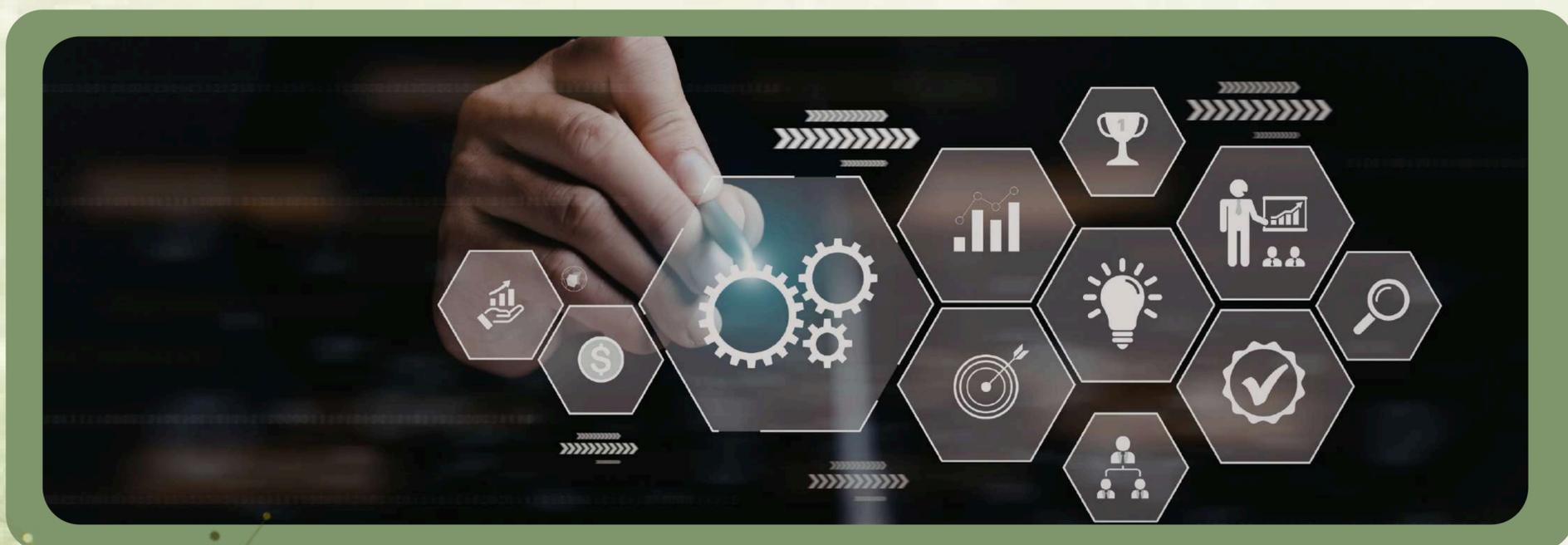
По-четверте,

успіх країн Балтії, особливо у сферах FinTech (Литва) та GovTech (Естонія), доводить, що держава може бути драйвером інновацій не лише через фінансування, але й через створення адаптивного регуляторного середовища, що підтверджує тезу про перехід від моделі регулятора до моделі «держави-сервісу» та «держави-партнера».

IP OFFICE І ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

Таким чином, проведений аналіз дозволяє рекомендувати використання досвіду країн Балтії при розробці інноваційних стратегій для економік перехідного типу, зокрема акцентуючи увагу на важливості цифровізації державних послуг, спрощенні податкового адміністрування та створення спеціалізованих інституцій розвитку, які діють на засадах прозорості та ринкової ефективності.

 Інформаційна довідка підготовлена командою відділу аналізу інноваційних показників і патентної інформації Департаменту з економічних питань інноваційного розвитку УКРНОІВІ.

 В даному матеріалі використовуються зображення з комп'ютерної програми - Canva.